

NOVOSTAVBY V MĚSTSKÉ PAMÁTKOVÉ ZÓNĚ V ŽATCI

LUCIE RADOVÁ

Obr. 1. Pohled na Náměstí Prokopa Velkého s přístavbou muzea a pivním majákem. Foto: K. Neumannová.

Chrám chmele a piva byl založen jako účelové občanské sdružení – příspěvková organizace města Žatce a několika dalších partnerů s cílem propagovat a udržovat chmelařské tradice a zároveň pečovat i o historické stavební objekty na katastru města, které ke zpracování a skladování chmele sloužily. Projekt, který v roce 2007 finanční částkou přesahující 211 mil. Kč podpořila Evropská unie ze svého Regionálního operačního programu Severozápad, se proto v intencích původního záměru zacítil na revitalizaci části tzv. Pražského předměstí. Zahrnoval obnovu bývalého skladu chmele č. p. 1550 na náměstí Prokopa Malého, záchranu a rekonstrukci renesanční sladovny č. p. 356 v Masarykově ulici, úpravu povrchů na náměstí Prokopa Malého a Prokopa Velkého, rekonstrukci zahrady u kapucínského kláštera a výstavbu dvou nových objektů – pivního majáku a přístavby chmelařského muzea.

O co pietnějším způsobem byla plánována a prováděna rekonstrukce historických objektů, o to výrazněji se v podobě města projeví obě zmiňované novostavby, které bezpochyby představují nejzásadnější intervenci současné architektury v historickém památkově plošně chráněném území v oblasti Ústeckého kraje. Přesto, že primárním úkolem odborné složky státní památkové

péče není hodnotit kvalitu soudobé architektury, podle dílce paragrafu 14 zák. č. 20/1987 Sb. podléhá jejímu písemnému vyjádření každý zásah v chráněných územích, a to včetně plánovaných novostaveb či úprav veřejných prostranství. V takových případech je pak posuzován především dopad plánovaných zásahů na památkové hodnoty předmětného území (panorama, urbanistická a hmotová struktura, ochrana významných dominant atd.).

Městská památková zóna Žatec¹ představuje v rámci českých historických měst velmi specifické prostředí. Nachází se jižně od historického již od raného středověku utvářeného městského centra (chráněného jako městská památková rezervace). Skládá se z několika částí, přičemž některé z nich již ve středověku fungovaly jako samostatné územní a správní jednotky, v některých případech obehnané vlastním opevněním. Nacházelo se zde zemědělské a řemeslné zázemí města, vytěšňovány sem byly požárně nebezpečné provozy. Staveb z tohoto staršího období zůstalo dodnes zachováno minimum, informace o urbanistické struktuře nám tak vedle archeologických průzkumů s větší či

¹ Zřízena vyhláškou MK ČR č. 108/2003 Sb. ze dne 1. dubna 2003.

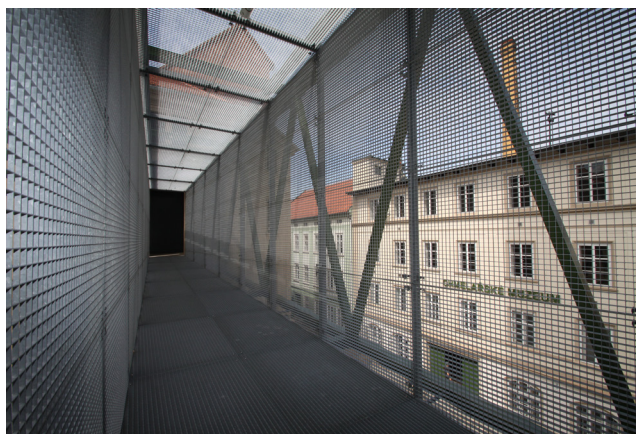

Obr. 2. Těleso pivního majáku. Foto: K. Neumannová.

menší mírou věrohodnosti poskytují některé ikonografické prameny. Vzrůstající poptávka po chmelu a zvyšování jeho produkce ve druhé polovině 19. a na počátku 20. století se nevídaným způsobem odrazilo v podobě této části města – vznikly zde desítky skladů a sušáren s charakteristickým vzhledem ovlivněným dominantními neoslohovými, často architektonicky velmi bohatě zdobenými průčelími, za nimiž jsou pak většinou jednodrosterové interiéry s několika patry dřevěných vestavěných konstrukcí. Sklady a sušárny jsou doprovázeny desítkami vysokých komínů různých typů. Zároveň se vytvořila zvláštní strukturální jednotka – sklad či sušárna je často doplněna honosnou solitérní vilou majitele nacházející se v jejich bezprostřední blízkosti. Do detailu zpracované stavby s náročně provedeným, dodnes často intaktně dochovaným mobiliářem, byly umístěny do zahrad. Bohatství jejich majitelů se přitom odráželo nejen ve ztvárnění exteriéru a interiéru, ale podepsalo se i na jejich okolí. V zahradách jsou proto vedle obytných vil zahradní domky a altány, jejichž architektura koresponduje s architektonickým ztvárněním průčelí domů a sušáren, náročně v bohatých ornamentálních a vegetativních mozaikách je provedena také zádlážba zahradních cest. Tato zástavba ve velké míře převrstvila původní urbanistickou i hmotovou zástavbu předměstí a dala mu dnešní nezaměnitelný výraz a identitu. Genius loci tohoto místa tak tkví v ne zcela typické urbanistické struktuře, hmotě zástavby a jejím měřítku. Výjimečnost městské kompozice, zřejmě především z dálkových

Obr. 3. Lávka spojující pivní maják a sousední sklad chmele, exteriér. Foto: K. Neumannová.

Obr. 4. Lávka spojující pivní maják a sousední sklad chmele, interiér. Foto: K. Neumannová.

pohledů na siluetu památkové zóny, je dána i rozložením zástavby v rovinatém terénu a existencí desítek komínů, které dávají zástavbě výškovou dynamiku. S tím koresponduje také nezvyklá podoba střešní krajiny, pro kterou neplatí zakořeněná představa o historických střeších jako převážně sedlových konstrukcích krytých pálenými taškami. Zde se naproti tomu často uplatňují rovné či pultové střechy kryté lepenkovými pásy nebo plechem, z nichž ve formě mohutných dřevěných nebo plechových nástaveb vystupují různé součásti technologického vybavení skladů. Vymezení těchto specifických hodnot daného území je nezbytné pro posuzování jakýchkoliv zásahů do struktury města a do jeho panoramatu, a to včetně dvou výše zmiňovaných novostaveb.

Kontroverznější z obou objektů je bezesporu pivní maják. Čtyřicetšest metrů vysoká stavba ukončená stylizovanou chmelnicí s pláštěm z pozinkovaných porořoštů se nevyhnutelně vepsala do podoby města. Zvolený materiál pláště není designovou záležitostí, ale vychází z funkce objektu – návštěvníkům při výstupu umožňuje kontakt s okolím. Na rozdíl od přístavby muzea se jedná o objekt, který je viditelný z dálkových pohledů, a zároveň je velmi frekventovaný z řady pohledů v rámci uličních interiérů. Kontrastní ztvárnění pláště se jasně vymezuje oproti historickým stavbám a představuje jeden z možných přístupů ke ztvárnění soudobé architektury v památkově chráněných územích. Stavba podobných parametrů by prakticky ve většině historických, tradičně horizontálně utvářených měst (Litoměřice,

Obr. 5. Pohled na pivní maják od jihu z ulice Jaroslava Vrchlického. Foto: L. Radová.

Český Krumlov, Praha) působila konfliktně a případná realizace by zde pro odbornou složku státní památkové péče byla neakceptovatelná. V Žatci je však nutné s ohledem na výše uvedené hodnoty památkového území uvažovat v jiných dimenzích. Památková zóna s řadou přirozených vertikál stavbu přijala bez toho, že by se to v dálkových pohledech negativně projevilo v její specifické siluetě. V panoramatu nepředstavuje věž rušivý prvek, prakticky zde splývá s ostatními komíny, v jejichž řadě ji musí divák cíleně vyhledat. Z běžných průhledů v rámci města vytváří nové, v některých případech téměř malebné (pohled z ulice Komenského Aleje), jindy naopak provokativní kompozice (pohled z prostoru za kapucínským klášteřem). Podstatné však je, že věž ani z jednoho pohledu není vizuální bariérou. I přes svou dominanci nebrání v pohledu na historickou část města.

Naproti tomu přístavba muzea je v porovnání s majákem nenápadnou stavbou, která uzavřela původně trojúhelně sevřenou zástavbu na náměstí. Půdorysné řešení navazuje na zde dříve stojící objekt, hmotově stavba nepřevyšuje okolní budovy. Užité charakter objektu se odráží i v jeho konstrukci, jejíž nosnou část tvoří dřevěné prvky. Plášť je z perforovaného plechu, který návštěvníkovi umožňuje vnímat venkovní i vnitřní prostor. S efektem prolínání exteriéru a interiéru je počítáno především při večerním osvětlení.

Součástí nových zásahů je na náměstí Prokopa Malého a Prokopa Velkého také úprava veřejného prostranství, jehož prostor byl nově konfigurován ve prospěch odpočinkové funkce. Zádlažbou, rozmístěním mobiliáře a vodních prvků byla plocha náměstí sjednocena. Položení krátkého úseku kolejí připomínajících nerealizovaný projekt tramvajové dopravy ve městě je pak symbolickým gestem, které jinak moderně koncipovanou úpravu vztahuje k minulosti.

Realizace dvou ambiciózních novostaveb a úprava veřejných prostor představuje po plošných asanacích prováděných

Obr. 8. Přístavba muzea, interiér s česačkou chmele. Foto: K. Neumannová.

ve druhé polovině 20. století nejvýznamnější a nejviditelnější zásah do města a jeho struktury. Respektována však při tom byla složitost a rozmanitost území, specifická atmosféra jeho života a individuální charakter historické zástavby. Novostavby tak nově uspořádaly a definovaly prostor v centru městské památkové zóny, daly mu kulturní přesah a přinesly do něj novou výtvarnou hodnotu.

Obr. 7. Čelní průčelí přístavby muzea. Foto: K. Neumannová.

Obr. 6. Pohled na pivní maják od kapucínského kláštera. Foto: L. Radová.

Obr. 9. Pohled z pivního majáku na nově upravené náměstí. Foto: K. Neumannová.